

Till Landsbygds- och infrastrukturdepartementet

Yttrande - Remiss av betänkande: En översyn av kontrollorganisation och finansieringen av kontroll i livsmedelskedjan för att förenkla för företag (SOU 2025:64)

Remissinstansen diarienummer: LI2025/01164

Sammanfattning

Utredningens förslag om att förstatliga den kommunala livsmedelskontrollen avstyrks. En nationellt samordnad kontrollstruktur kan bidra till ökad likvärdighet, rättssäkerhet och långsiktig robusthet. Bedömningen är dock att reformen riskerar att försvaga kontrollens kvalitet, öka kostnaderna för både företag och stat samt försämra samordningen med annan lokal tillsyn. Utredningen har i otillräcklig grad beaktat värdet av det lokala kontrollansvaret och underskattat konsekvenserna av att bygga upp en helt ny statlig organisation. Alternativa lösningar efterfrågas istället – såsom ökad nationell styrning, strukturell samverkan och sammanslagning av kommunala kontrollmyndigheter.

Geografiska och demografiska hänsyn

En organisation för livsmedelskontroll måste byggas med beaktande av Sveriges geografiska spridning och befolkningstäthet. En ny kontrollstruktur behöver säkerställa fysisk närvaro och kompetens i hela landet – även i glesbygd. Det krävs organisatoriska och praktiska lösningar som möjliggör snabb och förankrad kontroll även utanför tätorter. Det är avgörande att en ny organisation bygger vidare på den kompetens och erfarenhet som finns hos dagens kommunala livsmedelsinspektörer. Inspektörernas lokalkännedom och etablerade relationer med verksamheter är en stor tillgång som bör tas till vara. En kontrollstruktur behöver bygga på en stabil grund av närhet, förtroende och tillgänglighet, så att målen om ökad effektivitet och likvärdighet verkligen uppnås.

Avsnitt 12.2.5 och 26.5.2. Fördelar med kommunal kontroll

Utredningen identifierar flera styrkor i den kommunala kontrollen, såsom närhet, lokalkännedom, samordningsvinster med andra tillsynsområden samt demokratisk förankring. Dessa faktorer är avgörande för kontrollens effektivitet och legitimitet och fördelarna bör därför väga tungt i den slutliga bedömningen vilket de inte kan anses göra i utredningen.

Avsnitt 26.10 och 19.1.3. Kostnader och praktisk genomförbarhet

Utredningen uppskattar att reformen innebär merkostnader för staten om minst 130 miljoner kronor per år – exklusive kostnader för omställningen. Även företagen riskerar ökade avgifter, då Livsmedelsverkets timkostnad överstiger de kommunala med cirka 800 kronor i genomsnitt. Denna kostnad bedöms inte stå i proportion till de förväntade effekterna och genomförandet underskattas både vad gäller tid, kompetensuppbyggnad och etablering i hela landet.

Avsnitt 26.11 och 5.3. Effekter för företagen

Ett centralt syfte med reformen är att förenkla för företag. Att det uppnås genom den föreslagna reformen kan ifrågasättas. Företag med verksamhet inom flera tillsynsområden kommer även fortsatt att ha kommunen som tillsynsmyndighet inom bland annat miljö, alkohol och tobak. För många verksamheter innebär reformen därför fler, inte färre, kontrollmyndigheter – med risk för ökad administrativ börda.

Avsnitt 17.2 och 10.1.5. Alternativa lösningar

Utredningen redovisar visserligen alternativet att koncentrera kommunal kontroll men avfärdar det snabbt. Detta alternativ bör analyseras mer ingående. Finland har lyckats behålla den lokala förankringen samtidigt som myndighetsstrukturen har gjorts mer robust genom krav på sammanslagning. Detta är ett exempel på en mindre ingripande reform med större proportionalitet mellan kostnad och nytta. En sådan lösning förtjänar att utredas vidare.

Avslutande synpunkter

Det finns ett reellt behov av att stärka kontrollorganisationens likvärdighet och kapacitet. Men det får inte ske på bekostnad av fungerande strukturer, företagens kostnader eller den demokratiska förankringen. Åtgärder så som att stärka den nationella styrningen, utveckla revisioner och uppföljning, harmonisera avgiftssystemet med kompensation via anslag samt skärpa regelverk och vägledning kräver inga stora organisatoriska förändringar, behåller lokal förankring och är betydligt mer kostnadseffektiva och flexibla än att bygga upp en ny statlig struktur.

Regeringen uppmanas därför att avstå från förstatligandet i nuvarande form och istället ta initiativ till att pröva alternativa vägar framåt – i samverkan med kommunerna.

Ställningstagande

Med anledning av ovan motivering avstyrks förslaget till ny kontrollorganisation enligt En översyn av kontrollorganisation och finansieringen av kontroll i livsmedelskedjan för att förenkla för företag.

ÖSTERSUNDS KOMMUN

Samhällsbyggnad

Yttrandet skickas till Landsbygds- och infrastrukturdepartementet via e-post till li.remissvar@regeringskansliet.se med kopia till li.dl@regeringskansliet.se.